SIR JOHN ERNEST ADAMSON AS DIREKTEUR VAN ONDERWYS (1905-1924).

'n Verhandeling

oor

SY BYDRAES TOT DIE PRAKTYK VAN DIE ONDERWYS EN DIE OPVOEDING GEDURENDE SY AMPSTERMYN AS DIREKTEUR VAN ONDERWYS IN TRANSVAAL.

ingedien deur

G.P. VAN ROOYEN

by die

Fakulteit van Opvoedkunde

aan die

POTCHEFSTROOMSE UNIVERSITEIT

vir

Christelike Hoër Onderwys

ter voltooiing

van die

Graad van Doktor in die Opvoedkunde.

9 Junie 1951.

I N H O U D.

Bladsy.

HOOFSTUK I.

LEWENSKETS: SIR JOHN ERNEST ADAMSON 1867-1950. 1.

1. Familie .... 1.
2. Sy opleiding .... 3.
3. Sy ampte .... 5.
4. Onder verskeie regerings .... 8.
5. Adamson en die onderwys .... 10.
6. Noodsaaklikhede en bykomstighede .... 14.
7. Waardering vir sy werk .... 17.

HOOFSTUK II.

ADAMSON EN ONDERWYSWETGEWING MET INBEGRIP VAN VERPLIGTE EN GRATIS ONDERWYS .... 19.

1. Agtergrond .... 19.
2. Adamson en die 1907-Onderwyswet .... 23.
3. Adamson en die onderwysvoorsiening in Wet No. 25 van 1907 .... 24.
4. Adamson en die vertolking en toepassing van die Smutswet .... 26.
   (a) Die taalvraagstuk .... 26.
   (b) Die Godsdiensonderwys .... 33.
5. Werking van die Wet....................... 37.
   (a) Die volk en die Onderwyswet .... 37.
   (b) Die ontvangs van die wet .... 38.
   (c) Wysigingswetgewing .... 40.
6. Transvaalse Onderwyserspensioenordonnansie. 46.
7. Regulasies .... 47.
8. Plaaslike besture .... 49.
9. Gratis onderwys .... 54.
   (a) Laeronderwys .... 54.
   (b) Middelbare onderwys .... 57.
10. Verpligte onderwys .... 60.
11. Kritiese beskouing .... 67.

HOOFSTUK III.

ADAMSON EN LEERPLANOPSTELLING .... 69.

1. Adamson se opvatting .... 69.
   (a) Die natuur .... 69.
   (b) Die kultuur .... 70.
   (c) Die sedelike .... 71.
2. Beginsels en tegnieke van leerplanopstelling volgens Adamson .... 73.
   (a) Die beginsels van leerplanopstelling.. 74.
   (b) Leerplantegniek .... 83.
3. Leerplantoepassing .... 85.
   (a) Laeronderwys .... 86.
   (b) Middelbare onderwys .... 95.
   (c) Tegniese-, ambags-, voortsettings- en landelike onderwys .... 100.
4. Kritiese beskouing .... 106.

HOOFSTUK IV.

Bladsy.

ADAMSON EN METODES VAN ONDERWYS .... 110.

1. Inleiding .... 110.
2. Die doel van die onderwys .... 111.
   (a) Die doel .... 111.
   (b) Die plek en pligte van die onderwyser.. 114.
   (c) Die omgewing .... 116.
3. Aanpassing .... 117.
   (a) Die natuur .... 118.
   (b) Die kultuur .... 120.
   (c) Die etiese .... 122.
4. Kritiese waardering .... 124.

HOOFSTUK V.

ADAMSON EN DIE MIDDELE EN HULPMIDDELE VAN DIE ONDERWYS................................. 128.

1. Middele en hulpmiddele .... 128.
   (a) Pioniersjare .... 128.
   (b) Middele en hulpmiddele: algemeen ...... 131.
2. Adamson en onderwysmiddele .... 132.
   (a) Biblioteke .... 132.
   (b) Laboratoria .... 133.
   (c) Boeke, meubels en skryfmateriaal ...... 135.
3. Adamson en onderwyshulpmiddele .... 148.
4. Kritiese beskouing .... 156.

HOOFSTUK VI.

GELDELIKE BEHEER VAN DIE ONDERWYS .... 159.

1. Toestande voor 1905 .... 159.
2. Gratis onderwys: Adamson se standpunt .... 161.
3. Inkomstes en uitgawes .... 162.
   (a) Inkomstes .... 162.
   (b) Uitgawes .... 167.
4. Beheer oor finansies .... 173.
   (a) Geldelike beheer van skoolrade .... 173.
   (b) Administrasie .... 176.
   (c) Staatsdepartemente .... 179.
   (d) Onderwyserspensioene .... 179.
5. Finansiële verhouding tussen die Provinsies en die Unie .... 180.
   (a) Die „Provinciale Financiën Kommissie".. 182.
   (b) Die Onderwysadministrasiekommissie .... 183.
   (c) Die Staatsdienskommissie .... 184.
6. Onderwys as 'n staatsbelegging .... 185.
7. Toekomsbeleid .... 187.
   (a) Gemeenskapseenheid .... 187.
   (b) Doeltreffendheid en ekonomie .... 188.
8. Kritiese Waardering .... 190.

HOOFSTUK VII.

Bladsy.

ONDERWYSGEBOUE .... 192.

1. Vroeëre toestande .... 192.
2. Skool- en speelterreine .... 193.
3. Algemene vooruitgang .... 197.
   (a) Laeronderwys .... 199.
   (b) Middelbare onderwysgeboue .... 207.
   (c) Hoëronderwysgeboue: algemeen .... 210.
   (d) Normaalkollegegeboue .... 211.
   (e) Normaalkollegekoshuise en -sportterreine 215.
4. Koshuise en onderwyserswonings .... 217.
   (a) Koshuise .... 217.
   (b) Onderwyserswonings .... 218.
5. Bekostiging van skoolgeboue en uitbreidingsdienste volgens statistiese gegewens .... 220.
6. Kritiese beskouing .... 223.

HOOFSTUK VIII.

ADAMSON EN DIE OPLEIDING VAN LEERKRAGTE .... 225.

1. Die opleiding voor 1905 .... 225.
2. Wat met die opleiding beoog moet word .... 228.
3. Verskaffing van opleiding .... 230.
4. Keuring en toevoer .... 239.
   (a) Keuring .... 239.
   (b) Toevoer .... 242.
5. Verskeidenheid van opleiding .... 246.
6. Kwalifikasies .... 249.
7. Bekostiging .... 254.
8. Opleidingsgeriewe vir nie-blanke onderwysers.. 256.
   (a) Indiër- en kleurlingonderwys .... 256.
   (b) Naturelle .... 257.
9. Kritiese beskouing .... 260.

HOOFSTUK IX.

DIE DIENSVOORWAARDES VAN LEERKRAGTE .... 262.

1. Agtergrond .... 262.
2. Opleiding .... 265.
3. Aanstelling, bevordering, skorsing, ontslag en verlof .... 266.
   (a) Aanstelling .... 266.
   (b) Bevordering .... 270.
   (c) Skorsing en ontslag .... 271.
   (d) Verlof .... 274.
4. Besoldiging .... 276.
   (a) Gradering van poste .... 281.
   (b) Onderwyserssalarisse .... 286.
5. Pensioene .... 292.
6. Status, voorregte en pligte .... 294.
7. Kritiese beskouing .... 296.

HOOFSTUK X. Bladsy.

ADAMSON EN (a) ONDERWYS TOESIG; (b) PLAASLIKE EN SENTRALE BEHEER EN (c) GENEESKUNDIGE INSPEKSIE EN GESONDHEIDSDIENSTE .... 299.

1. Onderwys toesig .... 299.
   (a) Inleiding .... 299.
   (b) Die taak .... 303.
   (c) Inspekteursrapporte .... 307.
   (d) Middelbare onderwys .... 309.
   (e) Laerskole .... 312.
   (f) Onderwys van nie-blankes .... 320.
   (g) Bepaalde onderwys aangeleenthede ...... 322.
   (h) Administrasie werk .... 325.
   (i) Noodsaaklikheid van inspeksie .... 326.
2. Plaaslike en sentrale beheer .... 328.
   (a) Skoolkomitees .... 328.
   (b) Skoolrade .... 329.
   (c) Sentrale beheer .... 337.
3. Geneeskundige inspeksie .... 349.
   (a) Agtergrond .... 349.
   (b) Omvang .... 351.
4. Kritiese beskouing.......................... 357.

HOOFSTUK XI.

DIE LAERONDERWYS .... 360.

1. Wetlike bepalinge .... 360.
2. Toestande op die platteland .... 363.
3. Toestande op die dorpe en in die stede ..... 369.
4. Die eksamenstelsel .... 373.
5. Verhouding tussen laer- en middelbare onderwys 375.
6. Kritiese beskouing .... 378.

HOOFSTUK XII.

MIDDELBARE ONDERWYS............................. 381.

1. Die agtergrond .... 381.
2. Die doel van middelbare onderwys .... 383.
3. Omvang en aard .... 385.
4. Middelbare onderwysontwikkeling .... 388.
5. Die staat en middelbare onderwys .... 389.
6. Adamson se ideale .... 392.
7. Kritiese waardering .... 397.

HOOFSTUK XIII.

DIE ONDERWYS VAN NIE-BLANKES .... 398.

1. Agtergrond .... 398.
2. Kleurlinge, Asiate en Naturelle .... 403.
   (a) Kleurlinge .... 403.
   (b) Asiate .... 405.
   (c) Die naturelle .... 406.
3. Leerplanne .... 409.
4. Inspeksie of toesig .... 412.
5. Opleiding van leerkragte .... 414.
6. Kritiese beskouing .... 416.

HOOFSTUK XIV.

Bladsy.

BEROEPSONDERWYS .... 421.

1. Agtergrond .... 421.
2. Beroepsonderwys volgens Adamson .... 424.
   (a) Die verhouding tussen opvoeding en beroepskundige doeltreffendheid ...... 424.
   (b) Wat word onder 'n beroep of 'n ambag verstaan .... 427.
   (c) Die beloning verbonde aan 'n beroep lok ouers en leerlinge .... 428.
   (d) Beroepsonderwys is ook formeel .... 430.
   (e) 'n Ander uiteensetting van die doel .... 431.
   (f) Beroepsonderwys en die laerskool .... 432.
   (g) Algemene gedagtes in verband met vakkundige indeling van middelbare skole. 435.
   (h) Indeling van middelbare skole .... 438.
3. Ontwikkeling onder sy leiding .... 442.
   (a) Tegniese skole .... 442.
   (b) Industriële skole .... 446.
   (c) Handelskole .... 448.
   (d) Landbouskole .... 449.
   (e) Huishoudskole .... 450.
   (f) Handearbeid .... 452.
   (g) Kookkuns en naaldwerk .... 453.
4. Beheer .... 454.
5. Kritiese waardering .... 455.

HOOFSTUK XV.

ADAMSON EN DIE CHRISTELIKE NASIONALE ONDERWYSBEWEGING .... 457.

1. Agtergrond .... 457.
2. Wat word met Christelik Nasionale Onderwys beoog? .... 461.
3. Invloede onder Kroonkoloniale Bestuur .... 466.
4. Adamson en die C.N.O. .... 472.
5. Kritiese beskouing .... 478.

HOOFSTUK XVI.

KRITIESE UITEENSETTING: ADAMSON, DIE DIREKTEUR VAN ONDERWYS .... 482.

1. Voorafgaande toestande .... 482.
2. Die amp .... 484.
3. Adamson en die onderwysbeleid .... 486.
4. Adamson .... 487.

B R O N N E .... I -

VOORWOORD.

By die indiening van hierdie verhandeling moet ek in die eerste plek my opregte dank en waardering betuig aan my promotor, prof. J. Chris. Coetzee, Dekaan van die Fakulteit van Opvoedkunde aan die P.U. vir C.H.O.

Eerstens omdat hy my gelei het om sir John E. Adamson se bydraes tot die praktyk van die onderwys en die opvoeding as grondslag van my studietema te neem. Dit was werklik 'n voorreg om kennis te maak met die wyse waarop hierdie opvoedkundige filosoof sy ideale in die praktyk toegepas het. Dit sou bepaald moeilik gewees het om enige ander onderwerp, wat soveel lig op die wordingsgeskiedenis van die Transvaalse onderwys werp, te kies.

Tweedens omdat sy onvermoeide ywer, sy daadwerklike bereidwilligheid, toegewydheid en simpatieke belangstelling, sy opvoedkundige kennis en menslike leiding steeds 'n bron van besieling was.

Dit was verder ook 'n voorreg om persoonlik kennis te maak met 'n opvoedkundige soos sir John Adamson, waardeur ek onder andere in staat gestel was om die „man" in sy „werk" te sien. Hierbenewens was sy talle briewe en wenke in verband met sy werke van onskatbare waarde.

In die laaste plek is ek 'n woordjie van opregte dank verskuldig aan alle persone en inrigtings, onder andere daardie persone wat bronne tot my beskikking gestel of my van raad bedien het of op ander regstreekse of onregstreekse wyse waardevolle hulp verleen het met hierdie proefskrif.

DIE DOEL VAN HIERDIE PROEFSKRIF:

Met sy M.Ed.-verhandeling, „Sir John E. Adamson as opvoedkundige," het die skrywer 'n poging aangewend om 'n kritiese beskouing oor sy opvoedkundige bydraes te gee,

terwyl in hierdie verhandeling ondersoek ingestel word na sy bydraes tot die praktiese onderwys en opvoeding, met ander woorde na die wyse waarop hy as direkteur van onderwys sy opvoedkundige idees in die praktyk toegepas het.

Ten slotte bly daar nog 'n derde studieveld oor, naamlik die grondslag van sy opvoedkunde, of, Adamson die opvoedkundige wysgeer.